

Yashil **IQTISODIYOT** *va* **TARAQQIYOT**

ISSN: 2992-8902

Digital
Object
Identifier

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIALS
NUMBER
SYSTEM-CENTRE

74-91 XALQARO DARAJA

MAXSUS SON, 2024

IJTIMOIY, IQTISODIY, SIYOSIY, ILMIY, OMMAKOP JURNAL

2024-YIL 18-19-APREL

**“RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA AGROIQTISODIYOT VA
BUXGALTERIYA HISOBINING DOLZARB MUAMMOLARI VA
ULARNING YECHIMLARI” PROFESSOR NURILLA SULAYMONOVICH
SANAYEV TAVALLUDINING 85 YILLIGIGA BAG'ISHLANGAN**

XALQARO ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

**SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA MEDITSINASI,
CHORVACHILIK VA BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI, 2024**

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 678 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 19-aprel kuni ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Benazir ustozni yod etib	10
Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti jamoasi	
Qishloq xo'jaligi taraqqiyotining ustuvor yo'nalishlari.....	12
Yunusov Xudaynazar Beknazarovich	
Agroklasterlarda biznes jarayonlari moliyaviy natijalari hisobini takomillashtirish	14
Alikulov Abdimo'min, Koshkaldal Irina	
Assessment of the ESG rating of banks.....	19
Ruziyeva Elvira, Eshmuradov Ulugbek	
Contract Preferences of Smallholders: Evidence From a Study on Potato Production in Uzbekistan	24
Sanaev Golib, Sanaeva Rakhima, Nurullaev Ulmasjon, Nurullaeva Bakhora, Sanaev Anvar	
Taxation Systems in the Agricultural Production Sphere in the Context of Resistance to Shadow Economy	34
Koshkaldal Iryna, Dombrovska Olena, Alikulov Abdimumin	
Factors Influencing Farmers' Cooperation in Irrigation: A Study of Samarkand Province, Uzbekistan	39
Tadjiev Abdusame Abduxamidovich	
Xalqaro standartlar asosida qishloq xo'jaligida kapital qo'yilmalar hisobi hamda hisobotlarini takomillashtirish.....	43
Xasanov Baxodir Akramovich, Egamberdiyeva Salima Rayimovna, Raxmatov Jonibek Ismoil o'g'li	
Tijorat banklarida ichki auditida muhimlik va auditor riski masalalari.....	50
Ibragimov Abdugapur Karimovich, Qo'ldoshev Dilshod Melixurozovich	
Agroklasterlar ichki sotish jarayonida transfert baholarni belgilashni tashkiliy-uslubiy jihatlari	57
Eshmuradov Ulug'bek Tashmuratovich	
Auditda regression tahlilni qo'llashning xususiyatlari	64
Tajekeev Ziyatdin Kobeyisovich	
Uzumchilik fermer xo'jaliklarida ishlab chiqarish xarajatlari hisobini takomillashtirish.....	67
Ibragimov Mansur Mardonovich	
Xalqaro standartlar asosida qishloq xo'jaligida aktivlarni tasniflash, ularning hisobi va hisobotini takomillashtirish.....	71
Egamberdiyeva Salima Rayimovna	
The Place of Digitalisation in the Rural Areas Development of Ukraine.....	76
Riasnianska A. M., Kniaz O. V.	
Yalpi ichki va hududiy mahsulotning ko'payishida faol tadbirkorlikning o'rni	79
Salamov Ibroxim, Kudratov Rizo Turdibayevich, Nazarova Maryam Sharipovna	
Inflyatsion targetlash rejimining pul-kredit siyosatini amalga oshirishdagi ahamiyati	84
Fayziyev Oybek Raximovich	
Asalarichilikning qishloq xo'jaligi iqtisodiyotidagi o'rni va uni rivojlantirish istiqbollari.....	89
Alikulov Abdimo'min Ismatovich, Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich	
Uzumchilik majmuining tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi va uning tamoyillari.....	94
Boltayev Nazarbek Narzullayevich	
Mintaqaviy klasterning xususiyatlari.....	98
Urdushev Hamrakul	
Considerations for Bolstering Entrepreneurship in the Evolution of the Domestic Economy	102
Shadiyeva Gulnora Mardiyevna	
Chorvachilik tarmog'ida ishlab chiqarish samaradorligini oshirish imkoniyatlari.....	107
Kudratov Rizo Turdibayevich, O'roqov Feruz Ibodullayevich	
Oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda qishloq xo'jaligi mahsulotlari yetishtirishning hududiy jihatlari	112
Kazakova Zulayho Salaxiddinovna, Nazarova Maryam Sharipovna	

Yalpi ichki mahsulot va uni hisoblashni takomillashtirish yo'llari.....	117
Xalmurzaev Mansur, Abdushukurov Xondamir	
Qishloq xo'jaligi korxonalarida tovar-moddiy qiymatliklar hisobini takomillashtirish yo'nalishlari.....	122
Raximova Umida Rabbimovna	
Mamlakatimiz agrar tarmog'ida innovatsiyalarga asoslangan tadbirkorlikni rivojlantirish.....	127
Olimova Nodira hamrakulovna	
Banklarda ichki auditni xalqaro audit standartlari asosida takomillashtirish.....	131
Rizayev Nurbek Qodirovich, Boymatova Chinora Ilxomovna	
Agroklastarlarda asosiy vositalarni modernizatsiyalash va ta'mirlash xarajatlari hisobini takomillashtirish.....	137
Alikulov Abdimo'min Ismatovich, Ibodullaev D., Abdushukurov Xondamir Botiraliyevich	
Davlat budjetida boshqaruv xarajatlarini moliyalashtirishni takomillashtirish yo'llari va xarajatlarining optimallashtiruv muammolari.....	142
Narziyeva Guzal Baxtiyorovna	
Bandlikni ta'minlash va kambag'allikni qisqartirishni yuzaga keltiruvchi sabablar hamda ularning yechimi.....	146
Ahmatova Qunduzbonu Asliddinovna, Sunnatullayev Musurmon Sunnatullo o'g'li, Salamov Ibroxim	
Global iqtisodiy rivojlanish sharoitida yashil iqtisodiyot muammolari	151
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Musurmonov Nodirbek Ahmadovich	
Menejer boshqaruvida boshqaruv mehnati va guruhlar dinamikasi	155
Xasanova Sitara Islamovna	
G'allachilik klasterlarida buxgalteriya hisobi shakllarini takomillashtirish.....	158
Yuldashev Sherali Xaitovich	
Современность услуг агропромышленного комплекса в условиях инновационной экономики положение дел	163
Тураев Баходир Хатамович, Рузиев Хамрокул Жураевич	
Влияние внешних факторов на эффективность производства животноводства.....	170
Хамдамова Насиба Аблакуловна	
Banklarda ichki auditni rejalashtirish masalalari.....	173
Ibragimova Iroda Rashid qizi, Safarov Abdumajit Abdixamidovich	
The Importance of Digital Technologies in the Development of Agriculture.....	179
Rabbimov Elbek Abdulloyevich	
Yakka tartibdagi tadbirkorlarni soliqqa tortish o'zini o'zi band qilishni davlat tomonidan tartibga solish shakli sifatida.....	182
Pardayeva Ozoda Mamayunusovna, Javmanov Jamshed Abdusamatovich	
O'zbekiston pensiya tizimida pensiya hisoblash va to'lashni rivojlantirishda xorijiy mamlakatlar tajribasini uyg'unlashtirish.....	186
Xasanov Baxodir Akramovich, Nurmanov Din-Axmed Tileubayevich	
Uzumchilik mahsulotlari eksportini oshirish omillari	193
Ibragimov Mansur Mardonovich	
Korxonalarning xo'jalik faoliyati hisobining mohiyati, ahamiyati va hisob turlari.....	196
Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich, Tilabov Shohruh Baxriddin o'g'li, Irisboyev Raxmatilla Shavkat o'g'li	
Raqamli iqtisodiyotning o'zbekistondagi holati va uning rivojlanish istiqbollari	200
Kazakova Zulayho Salaxiddinovna, Abdullayev Sanjar Sayfiddin o'g'li, Sunnatullayev Musurmon Sunnatulla o'g'li	
Fermer xo'jaliklar faoliyatida investitsiyalarning o'rni.....	204
Nomozova Mahliyo Mamirjon qizi, Yuldashev Muhammad Utkir o'g'li, Solijonova Diyora Xaydarali qizi, Saydullayev Akbarali Akram o'g'li, Urazov Jamshidjon Sa'dullayevich	
Raqamli iqtisodiyotning o'rni va joriy etishdagi imkoniyatlari.....	209
Salamov Ibroxim, Javmanov Jamshed Abdusamatovich, Ummatov Begzod Ikrom ugli, Bekpolatov Sultonxon Sherzod ugli	
Raqamli iqtisodiyot sharoitda asosiy vositalarni hisobga olishni takomillashtirish.....	214
Xatamov Kobil Xayriyevich, Sodiqov Xayrulla Sattorovich	
Improving Cost Accounting for Sales of Agricultural Products in Farms	218
Abdimumin Alikulov, Ulugbek Eshmuradov, Khondamir Abdushukurov	

Servis korxonalarini raqamli iqtisodiyotga o'tkazishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish	224
Kurbanova Raxima Jamshedovna	
Raqamli iqtisodiyotning bugungi kundagi holati.....	228
Nurmanov Sherzod Xujayarovich, Eshimova Gulandom Botir qizi, Daniyarov Xurshid Baxtiyarovich	
Qoramolchilikda ozuqa ta'minotini yaxshilash yo'llari	233
Nurullayev Ulug'bek Uytalovich, Urazov Jamshidjon Sa'dullayevich	
Meva-sabzavotchilik klasterlarida faol tadbirkorlikning iqtisodiy samaradorlikni oshirishdagi o'rni	236
Ibroxim Salamov, Roziyeva Gulxayo Chorievna	
Qishloq xo'jaligini rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari.....	242
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Isaxonov Shaxzodjon Nurali o'g'li	
O'zbekiston chorvachiligidagi muammolar va ularning yechimi.....	246
Xudoyberdiyeva Marifat Umarovna, Xamdamaova Nasiba Ablakulovna, Esirgapov Diyor Akramovich, Ulmasov Tohir Suvonqulovich	
Qishloq xo'jaligi iqtisodiyotini rivojlantirishda raqamli texnologiyalarning o'rni va ahamiyati	249
Kazakova Zulayho Salaxiddinovna, Ulmasov Amirxon Rasul o'g'li, Botirov Bekzod Ulug'bek o'g'li	
Механизмы и инструменты финансирования малых и средних сельскохозяйственных предприятий (На примере Центральноазиатского региона).....	253
Худойбердиева Асила	
Agroklastarlarda kapital qo'yilmalar hisobini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish masalalari.....	259
Irisboyev Rahmatillo Shavkat o'g'li, Jo'rayeva Diyora Olimjonovna, Eshmuradov Ulug'bek Tashmuratovich	
Milliy iqtisodiyotda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rolini oshirishning ustuvor yo'nalishlari	265
Saidxonov Akmalxon	
Improving Accounting and Auditing of Inventories in Agricultural Clusters	269
Raximova Umida Rabbimovna	
Maishiy xizmatlar sohasining rivojlanish tendensiyalari va kambag'allikni qisqartirishdagi o'rni.....	272
Rajabov Navruzbek Azimjonovich	
Chorvachilik tarmog'ida mahsulotlarni qayta ishlash samaradorligini oshirish imkoniytlari	277
Salamov Ibroxim, Nurmanov Sherzod Xujayarovich, Hotamov Adhamjon Asqarjon o'g'li	
Порядок применения и актуальность международных стандартов финансовой отчетности в деятельности коммерческих банков и предприятий	282
Нарзиева Гузал Бахтиёровна, Хомидов Асилбек Отабек угли, Асомиддинов Хусан Асомиддин угли, Болтабаев Диёрбек Омондурди угли	
Savdo korxonalarida segmentar hisobning o'rni va ahamiyati	286
Mardonov Mamed Shavkatovich, Bobomuradova Sarvinov Ziyadullayevna	
Livestock Development Problems and Prospects in Uzbekistan	289
Khamdamova Nasiba Ablakulovna, Ulmasova Oyul Bakhtiyarovna, Xudayberdiyeva Marifat Umarovna	
Понятие и учет капитальных вложений в агрокластерах.....	292
Жураева Диёра Олимджановна	
Xizmat ko'rsatish korxonalarini innovatsion modernizatsiyalashda iqtisodiy samaradorlikni hisoblash metodini takomillashtirish	297
Kurbanova Raxima Jamshedovna, Umurzoqova Sevinch Karim qizi	
Tarmoq mahsulotlarini ishlab chiqarish va sotishda innovatsion texnologiyalarni qo'llashning iqtisodiy samaradorligi	301
Nazarova Maryam Sharipovna, Kazakova Zulayho Salaxiddinovna	
Maishiy xizmatlar sohasini tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirishda raqamli innovatsion texnologiyalarning roli va ahamiyati	304
Quliyev Begimqul Melikovich	
O'zbekiston iqtisodiyotining rivojlanishi va iqtisodiy o'sish uchun barqaror investitsiya muhitini ta'minlash masalalari.....	308
Raximova Umida Rabbimovna, Elmurodova Dilnoza Farxodovna	

Biznesni qo'llab-quvvatlashda iqtisodiy-ijtimoiy holatni yaxshilash imkoniyatlari	311
Salamov Ibroxim, Janibekov Faxriddin Beknazarovich, Ulmasova Oygul Baxtiyorovna, Xudayberdiyeva Marifat Umarovna	
G'alla urug'chiligidagi boshlang'ich hisob va ichki nazoratni takomillashtirish	315
Yuldashev Sherali Xaitovich, Yusupov Uchqun, Zokirov Behruz	
Baliqchilik xo'jaliklarini rejalashtirishning ahamiyati va bosqichlari	318
Dosmuratova Shaxista Kengashovna	
"Yashil" iqtisodiyot: konsepsiyaning shakllanishi va asosiy kategoriyalari	321
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Toshpulatova Kamola Xurshed qizi	
Sutchilik yo'nalishidagi xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyatida marketing elementlaridan foydalanish	324
Urazov Jamshidjon Sa'dullayevich	
Biznes jarayonlarida "xarajat" va "tannarx" kategoriyalarining nazariy jihatlarini	328
Xondamir Abdushukurov, Ulug'bek Eshmuradov	
Перспективы развития бухгалтерского учета и аудита на основе международных стандартов	333
Рахимова Умида Раббимовна, Асомиддинов Хусан Асомиддин угли, Болтабаев Диёрбек Омондурди угли, Хомидов Аслбек Отабек угли	
Asosiy vositalarni hisobga olishning xalqaro va milliy standartlarda aks ettirishning farqli jihatlarini	336
Xatamov Kobil Xayriyevich, Turabaeva Ozoda Ilxambekovna	
Qishloq hududlarida ekoturizm maskanlarining turistik salohiyati va sig'imi tahlili	340
Abduraxmanova Aqida Fayzulla qizi, Xoshimova Sevara Bahromovna, Sayfullaev Umidulla Fazliddin o'g'li	
Chorvachilik tarmoqlarida otchilik infratuzilmasining hozirgi holati va istiqboldagi iqtisodiy samaradorligini oshirish imkoniyatlari	346
Salamov Ibroxim, Nurmanov Sherzod Xujayarovich, Tursunov Alpomish Amanovich, Yo'ldoshev Raxim Nuriddin o'g'li	
Qishloq xo'jaligi klasterlari va fermer xo'jaliklari faoliyatida raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari	351
Nasimjon Babayev, Dilorom Yorbekova, Umidullo Fayzullayev	
Agroklasterlarda biznes jarayonlari sotish hisobini takomillashtirish	354
Abdunazarova Sevinch, Aliqulova Zebuniso, Eshmuradov Ulug'bek Tashmuratovich	
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida qishloq xo'jalik ishlab chiqarishining samaradorligi	360
Kudratov Rizo Turdibayevich, Abduxaliqova Farangiz Abduxoliq qizi	
Increasing Efficiency of Catering Enterprises Through Modernization	365
Kurbanova Rakhima Jamshedovna	
Chorvachilik majmuasi infratuzilmasi va uni rivojlantirish	369
Nurmanov Sherzod Xujayarovich, Aslonov Xotamjon Sharibboy o'g'li	
Davlat-xususiy sherikchiligini rivojlantirishda klasterlarning ahamiyati	373
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Raxmatullayev Sherzod Mexriddinovich	
Studying the Features of Innovative Development in The Agricultural Sector of the Economy	377
Yorbekova Dilorom Muxammadkulovna	
Chorvachilikda klasterlashning ayrim masalalari	380
Urdushev Hamrakul, Mavliyanov Majid Tuychiyevich	
Issues of Development of "Green Economy" in the Context of the Actualization of the Problem of Ecology and Climate Change	385
Mukhayyo Dustova	
Xizmatlar sohasi rivojlanishining aholi turmush darajasiga ta'siri	390
Xudoyberdiyeva Marifat Umarovna	
Baliqchilik xo'jaliklarini rivojlantirish prognozini ishlab chiqish masalalari	393
Dosmuratova Shaxista Kengashovna	
Mahalliy soliqlar va mahalliy yig'imlarning iqtisodiy mohiyati	396
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Asomiddinov Husan Asomiddin o'g'li	
Turizm korxonalari hisob siyosatini shakllantirish	400
Ibragimov Mansur Mardonovich	

Korxonalarda moliyaviy holatini ifodalovchi ko'rsatkichlar tahlili	404
Isturdiev Hasan Abdigapparovich, Tilabov Shohruh Baxriddin o'g'li, Yusupova Ergashoy	
Innovatsiya, innovatsion iqtisodiyot atamalarining mohiyati va ulardan samarali foydalanish yo'llari.....	408
Xudoyberdiyeva Marifat Umarovna, Boyjigitov Kamronmirzo Sobirjon o'g'li, Obloberdiyev Shuxrat Sharof o'g'li	
The Processing Indicators of Livestock Products on the Basis of Economic Statistical Models	411
Yorbekova Dilorom Muxammadkulovna, Hotamov Adhamjon Asqarjon o'g'li	
Paxta-to'qimachilik klasterlarida tola ishlab chiqarish xarajatlari tahlili	414
Alikulov Abdimo'min Ismatovich, Farangiz Rustamova	
Meva-sabzavotchilikni rivojlantirishda klaster yondashuvining afzalliklari	419
Eshankulov Sirojiddin Xakimovich	
Prospects for Leaving the Population Out of Poverty	424
Javmanov Jamshed Abdusamatovich, Radjabov Navruzbek Azimjonovich, Uralov Baxtiyor Maxmudovich, Fayzullayev Umidullo Xayrullo o'g'li	
Tijorat banklarida korrupsiyaga qarshi kurashishning kompayens nazorati usullarini takomillashtirish.....	429
Sultonov Abrorbek Umarali o'g'li, Axmedov Shuxrat Xikmatullayevich	
Segmentar va moliyaviy hisobot tuzishda xo'jalik yurituvchi subyektlar mulkini baholashning metodologik muammolari	435
G'olibjon Alikulov	
Raqamli iqtisodiyotga o'tish orqali yashirin iqtisodiyotni jamiyatga ta'sirini kamaytirish	439
Uralov Baxtiyor Maxmudovich, Abdusalomov Farruh G'ayrat o'g'li	
Sustainable Farming Futures: the Economic Need of Climate Change Program in Uzbekistan.....	443
Akhmadjon Nurullaev, Sanayeva Raxima Amirqulovna, Visola Khasanova, Bakhora Nurullaeva, Anvar Sanaev	
Problems and Prospects of Cadastral Valuation of Land Resources in the Republic of Kazakhstan	447
Berdimurat Nazimgul, Bassybekova Zh.B.	
Значение цифровизации в сельском хозяйстве	451
Сыздықова Азиза Оралбайқызы, Сапарова Айнура Алпамысовна	
Xizmatlar sohasi samaradorligini oshirish masalalari	456
Mirzayev Qulmamat Jonuzakovich, Mardanova Mohidil Otabek qizi, Mirzayev Azzamjon Jonuzokovich	
Aholini o'z-o'zini bandlikka jalb qilish orqali ishsizlik darajasini pasaytirish.....	461
Javmanov Jamshed Abdusamatovich, Jo'rayev Sherali Anor o'g'li	
Innovatsiyani joriy qilishning fermer xo'jaliklari daromadlariga ta'siri	465
Eshboyev Diyorbek Yo'ldosh o'g'li, Sinayev Sherali Islom o'g'li, Ismoyilov Azamat Isroyilovich	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga muvofiq daromadni tan olish masalalari.....	471
Kozimjonov Abrorbek	
O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishda raqamli texnologiyalarning yutuqlari va muammolari.....	475
Ochilova Mohigul Toshtemir qizi	
Soliq ma'murchiligida raqamli iqtisodiyotning ahamiyati va uning ilmiy-nazariy asoslari tahlili	479
Uralov Baxtiyor Maxmudovich, Javmanov Jamshed Abdusamatovich, Holmirzayev Sardor Ravshan o'g'li, Tursinaliyev Abdulaziz Shokirjon o'g'li	
O'zbekistonda davlat xizmatlari ko'rsatish milliy tizimini rivojlanishi: xronologik tahlil.....	484
Hasanov Habibullo	
Chorvachilikning mamlakat iqtisodiyotidagi ahamiyati va uning rivojlanishi.....	488
Xamdamova Nasiba Ablakulovna, Tirkashev Farxod Mahmudovich, Sayfullayev Akbar Xoljigit o'g'li, Erkinov Samandar Maxmudovich	
O'zbekiston chorvachiligiga oid FAO ma'lumotlari haqida	493
Pardayeva Kamola	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga muvofiq xaridorlar bilan tuziladigan shartnomalar asosida tushumni hisobga olishning ahamiyati	498
Norbekov Davron	
Paxtachilik klasterlarida ishlab chiqarishga ta'sir etuvchi omillarning tahlili	502
Javmanov Jamshed Abdusamatovich, Abduraxmonov Orifbek Odiljon o'g'li	

Raqamli iqtisodiyotning zamonamizdagi bugungi o'rne	506
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Zarmaxmatov Nomojjon Baxodir o'g'li	
Improving Cost Audit in Innovation Activities	510
Mustafoev is the son of Akbar Mustafa	
Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotni mxs asosida transformatsiya qilish zaruriyati	514
Xolmurodov Otabek	
Klasterlarni tashkil etishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari va ularning mamlakat iqtisodiyotida tutgan o'rne	521
Javmanov Jamshed Abdusamatovich, Homidov Aslbek Otabek o'g'li, Asomiddinov Husan Asomiddin o'g'li, Boltayev Diyorbek Omondurdi o'g'li	
Soliq imtiyozlarini nazariy asoslash va huquqiy tartibga solish	526
Uralov Baxtiyor Maxmudovich	
Sug'urta shartnomalari va sug'urta majburiyatlari hisobini moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari asosida takomillashtirish	531
Ochilov Ilyos Keldiyorovich	
Обеспечение привлекательности инвестиции коммерческих банков	537
Назаров Килич Холмурадович, Нафасов Шохрухбек Хошимович	
O'zbekistonda tashqi savdoning rivojlanishi va muammolari	539
Xudayberdiyev U.	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida mehnatga haq to'lashning nazariy jihatdan tashkiliy-iqtisodiy asoslari	542
Rajabov Navruzбек Azimjonovich, Toshmurodova Dilbar Muzaffar qizi	
Human Capital in Education	546
Ibragimov Mansur Mardonovich, Ergashev Olloyor	
Qishloq joylarida xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish hamda o'zini o'zi band qilish orqali ishsizlikni kamaytirishning nazariy asoslari	551
Jo'rayev Sherali Anor o'g'li, Abdikarimov Nazirbek Odil o'g'li, Uralov Baxtiyor Maxmudovich	
Uchqora uzumi-mayizini yetishtirishning iqtisodiy samaradorligini oshirish imkoniyatlari	555
Salamov Ibroxim, Kudratov Rizo Turdibayevich, Janibekov Faxriddin Beknazarovich	
Moliyaviy natijalarning tavsifini takomillashtirish	561
Yusupova Farizabonu Zarifovna	
Kambag'allik va uni qisqartirish yo'llari	564
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Do'stiyorov Mirabbos Erkin o'g'li	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida aholi turmush darajasini oshirishda xizmat ko'rsatish sohasining ahamiyati	568
Xolmurodov Otabek	
O'zbekistonda aholi turmush darajasi va daromadlarining o'ziga xos xususiyatlari	570
Rajabov Navruzбек Azimjonovich, Uralov Baxtiyor Maxmudovich, Saidmurodov Sardor Mirsalohovich	
SWOT-анализ конкурентоспособности национального туризма в Узбекистане в условиях преодоления последствий пандемии	574
Ochilova Mohigul Toshtemir qizi, Abduzoirov Sarvarbek	
Ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish va aholi turmush darajasini yanada yaxshilashda iqtisodiy samaradorlikni oshirishning ahamiyati	577
Salamov Ibroxim, Kudratov Rizo Turdibayevich, hamdamova Nasiba Ablakulovna	
Jahon iqtisodiyoti va xalqaro savdo munosabatlari	582
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Xo'jaqulov Inomjon Rustam o'g'li	
Xizmat ko'rsatish sohasini raqamli iqtisodiyot sharoitiga mos rivojlantirishning ayrim masalalari	586
Mirzayev Qulmamat Jonuzakovich, Sherzodova Diyora Sherzod qizi	
Turistik destinatsiyalarni rivojlantirish orqali turistik zonalarini takomillashtirish	589
Raxmonov Siyovush Turob ug'li, Ochilova Mohigul Toshtemir qizi	
Ivermektin, kloxantel, iversantapulus dori vositalarining marketing tahlili	592
Raxmadullayev Humoyun Rashid o'g'li, Farmonov Nizom, Salamov Ibroxim	
Цифровая оптимизация для экологической безопасности в агропромышленном комплексе	597
Юнусов Худайназар Бекназарович, Сафарова Лола Улмасовна	

Смысловой – системный анализ процессов обработки плодов и овощей энергии начального импульса.....	602
Курбанов Жамшед Маджидович, Курбонова Мадина Жамшедовна	
Формирования алгоритма расчета эффективности транспортно-логистической системы поставок грузов.....	605
Кубаев Улугбек	
Роль и потенциал севооборота в создании устойчивых и экологически чистых систем в сельском хозяйстве на основе цифровизации	611
Юнусов Худайназар Бекназарович, Сафарова Лола Улмасовна	
Qoramollar uchun ozuqa ratsionini tuzishda innovatsion yondashuv	617
Mavlyanov Majid Tuychiyevich	
Landshaft bog'dorchilikni rivojlantirishda autocad dasturining o'rni.....	624
Ravshanov Sanjar Tolibjonovich, Sulaymonov Mirobid Abduxolikovich	
Aniq qishloq xo'jaligida o'zgaruvchan me'yorlarni qo'llash	628
Akbarov Husan O'zbekxonovich, Bekzod Qudratov	
Raqamli iqtisodiyotda neyron tarmoqlaridan foydalanishning ahamiyati	634
Otoboyeva Aziza Shakirovna	
Iqtisodiy masalalarni tahlil qilish, me'yorlash, rejalashtirish, baholash hamda bashorat qilishda korrelyatsiya va regressiya usuli	637
Aktamova Vasila Uktamovna, Axtamova Umida O'ktam qizi	
Iqtisodiy ekonometrik modelni tuzish hamda avtokorrelyatsiya mavjudligini aniqlash	641
Raximov Abdulaxad Nematovich	
O'zbekistonda qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetishtirishda agrovoltaiika texnologiyasini qo'llash istiqbollari	646
Berdiyev G'ayrat Ibragimovich, Eshpulatov Dostonbek Baxodir o'g'li, Malikova Sevinch Telman qizi	
Развитие системы цифровизации в сельском хозяйстве и в народной медицине	650
Рахмонов Фариз Зафаржонович, Мухиддинова Сабрина Мунисовна, Усманова Лайло Рахматуллаевна, Рахмонова Хабиба Нуруллаевна	
Raqamli iqtisodiyot fanlarini o'qitishda zamonaviy pedagogik metodlar va virtual onlayn kurslardan foydalanish.....	653
Sulaymonov Mirobid Abduxolikovich	
Qishloq xo'jaligini boshqarishda raqamli texnologiyalardan foydalanishning afzalliklari	656
Ravshanov Sanjar Tolibjonovich	
Ekin maydonlari tuproqlarini tahlil qilish va boshqarishda sun'iy intellekt tizimlaridan foydalanishning o'rni..	660
Otoboyeva Aziza Shakirovna, Artikov Farxod Sayfiddinovich, Usanov Yoqub Dilmurod o'g'li	
О некоторых нестандартных способах решения иррациональных уравнений	664
Актамова Васида Уктамовна	
Корхоналарни тугатишнинг норматив ва ташкилий-услугий таъминотини такомиллаштириш	666
Дусмуратов Раджапбай Давлатбаевич	
Юридик шахсларни тугатишнинг норматив-ҳуқуқий таъминоти.....	670
Давлетов Икрам Рахимберганович	
Саноат корхоналарида мулкый муносабатларни тартибга солишнинг илмий назарий асослари.....	674
Бобобеков Эргаш Абдумаликович	

G'ALLACHILIK KLASTERLARIDA BUXGALTERIYA HISOB SHAKLLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Yuldashev Sherali Xaitovich

Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti "Iqtisodiyot va buxgalteriya hisobi" kafedrası assistenti

Annotatsiya: Ushbu maqolada G'allachilik klasterlarida buxgalteriya hisobini tashkil qilishning nazariy – uslubiy va amaliy asoslarini takomillashtirish bo'yicha taklif hamda tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: G'allachilik klasteri, buxgalteriya hisobi, hisob siyosati, hisob registrlari, hisob shakllari, buxgalteriya hisobining soddalashtirilgan shakl, avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimi.

Abstract: This article provides suggestions and recommendations for improving the theoretical, methodological and practical foundations of organizing accounting in grain clusters.

Key words: Grain cluster, accounting, accounting policy, accounting registers, accounting forms, simplified accounting form, automated control system.

Аннотация: В данной статье даны предложения и рекомендации по совершенствованию теоретических, методических и практических основ организации учета в зерновых кластерах.

Ключевые слова: Зерновой кластер, бухгалтерский учет, учетная политика, регистры учета, формы учета, упрощенная форма учета, автоматизированная система управления.

KIRISH

Raqamli iqtisodiyotni mutlaq yangi asosda tashkil etish va yanada erkinlashtirish, uning huquqiy asoslarini takomillashtirish, ishlab chiqarishni modernizatsiya hamda diversifikatsiya qilish bo'yicha qator qonuniy va me'yoriy hujjatlar, puxta o'ylangan dasturlar qabul qilinib, ular izchil amalga oshirilmoqda. Xususan, mamlakatimiz iqtisodiyotini rivojlantirish va uni barqarorlashtirishda g'allachilik klasterlarining tutgan o'rni hamda yalpi ichki mahsulot hajmidagi ulushi yildan yilga ortib bormoqda. Shu boisdan, "Boshqoli don yetishtirishda klaster tizimini bosqichma-bosqich joriy etish orqali yuqori hosildorlikni ta'minlashga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida:gi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori, 24.09.2019-yildagi 806-son qarori e'lon qilindi. Ushbu qarorda klasterlarining Xususan, qishloq xo'jaligida ishlab chiqarishning klaster usuli yo'lga qo'yildi, klasterlarga ajratilgan qishloq xo'jaligi maydonlarining hajmi ekin turlari bo'yicha paxta-to'qimachilikda 62 foizni, chorvachilikda 8 foizni, meva-sabzavotchilikda 7,5 foizni tashkil etmoqda. Shuningdek, zamonaviy resurs tejaydigan texnologiyalarning joriy etilishi qishloq xo'jaligi mahsulotlari ishlab chiqaruvchilari tomonidan yer, suv va moddiy-texnik resurslardan samarali foydalanish, yetishtirilgan xomashyoni qayta ishlagan holda tayyor mahsulot ko'rinishida iste'molchiga yetkazib berish imkonini bermoqda. Natijada joriy yilda boshqoli don yetishtirishda gektaridan o'rtacha 60 sentnerdan hosil olinib, yalpi ishlab chiqarish hajmi 7 mln tonnadan ortiqni tashkil etdi hamda davlatga 3 mln 552 ming tonna don topshirilib, bu ko'rsatkich o'tgan yilga nisbatan 140 foizga oshganligi ta'kidlab o'tilgan. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasining Prezidenti Farmoni 2023-yil 11-sentabrdagi 158-sonli Farmoni bilan "O'zbekiston – 2030" strategiyasi tasdiqlandi. Xalqimizning erkin va farovon, qudratli Yangi O'zbekistonni barpo etish bo'yicha xohish-irodasini ro'yobga chiqarish, har bir fuqaroga o'z salohiyatini rivojlantirish uchun barcha imkoniyatlarni yaratish, sog'lom, bilimli va ma'naviy barkamol avlodni tarbiyalash, global ishlab chiqarishning muhim bo'g'iniga aylangan kuchli iqtisodiyotni shakllantirish, adolat, qonun ustuvorligi, xavfsizlik va barqarorlikni kafolatli ta'minlash ko'rsatilgan.

"O'zbekiston – 2030" strategiyasida qishloq xo'jaligida hosildorlik va rentabellik darajasini keskin oshirish bir gektardan olinadigan o'rtacha daromadni 5 ming dollarga yetkazish. Qishloq xo'jaligi sohasida eksport hajmini yiliga 10 milliard dollarga yetkazish. Agrar sohaga jami 15 milliard dollar investitsiyalarni jalb qilish.

Qo'shimcha 300 ming gektar yer maydonini zamonaviy suv tejaydigan texnologiyalarni qo'llash orqali o'zlashtirish va mazkur yerlarda ozuqabop, dorivor, moyli, dukkakli, sholi, g'alla, sabzavot, poliz ekinlari ekish, intensiv bog' va uzumzorlar tashkil etish.

Shu munosabat bilan yuqoridagi Farmon ijrosini ta'minlash maqsadida respublikamizda G'allachilik klasterlariga ulkan vazifalar qo'yildi. Ushbu masalani ijobiy hal etishda nafaqat uning tashkiliy tuzilmasini o'zgartirish, balki ulardagi mavjud mol-mulkdan samarali foydalanish va uni nazorat qilish muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu nazoratni amalga oshirish buxgalteriya hisobi tizimi orqali amalga oshiriladi. Bunda, g'allachilik klasterlarining rivojlanishi ko'p jihatdan davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishiga, kredit va boshqa ta'minot tashkilotlarining xizmat ko'rsatish darajasiga hamda g'allachilik klasterlarida hisob yuritish tizimining to'g'ri yo'lga qo'yilganligiga bog'liqdir. Shu boisdan, bugungi kunda fermer xo'jaliklarining hisob tizimi holati va uni takomillashtirishdagi mavjud muammolarni hal qilish muhim ahamiyatga ega. Mazzuga oid adabiyotlarning tahlili g'allachilik klasterlariga boshchilik qiluvchi tadbirkor buxgalteriya hisobini yuritish shaklini mustaqil tanlashga haqli. Buxgalteriya hisobini yuritish shaklini tanlashda quyidagi omillar hisobga olinishi maqsadga muvofiqdir:

- g'allachilik klasterining hajmi (katta-kichikligi);
- uning joylashuvi va ixtisoslashuvi;
- g'allachilik klasterida ishlovchi yollanma xodimlar soni;
- g'allachilik klasterlari boshliqlarining buxgalteriya hisobi hamda boshqa iqtisodiy, huquqiy-texnologik

masalalar bo'yicha tayyorgarlik darajasi va boshqalar.

Bugungi raqamli iqtisodiyotning shiddat bilan rivojlanishi g'allachilik klaster uchun buxgalteriya hisobining shakli, uning mazmuniga, faoliyatning barcha jarayonlarini boshqarishning axborot ta'minotiga mos kelishi lozim. G'allachilik klasterlarida buxgalteriya hisobining rivojlanishi joylarda progressiv yo'l bilan emas, balki sust, evolyusion-kechikish yo'li bilan kechmoqda, chunki ilmiy va o'quv adabiyotlarda ushbu muammolarga yetarlicha e'tibor qaratilmayapti. Bunda, hisob yuritishning rivojlanish jarayonini tadqiq etish va g'allachilik klasterlarida uni takomillashtirishning uslubiy qoidalarini tadqiq etish zaruratini belgilab beradi. Buxgalteriya hisobining evolyusiyasi, odatda, mazmun va shaklning mavjud bo'lishini nazarda tutadi. Ushbu tushunchalar qadimiy ildizlarga ega bo'lib, tarixiy kategoriyalar sifatida esa bir necha ma'noni anglatadi. Shuning uchun "mazmun" va "shakl" tushunchalariga aniq va yakuniy ta'rifni berish oson emas. Buxgalteriya hisobining rivojlanishi bilan ushbu tushunchalarga aniqliklar kiritildi.

Masalan, A.M.Galagan shunday yozgan edi: "...hisobshunoslikda shakl deb ularning tashqi ko'rinishi nuqtayi nazaridan ko'rib chiqiladigan yozuvlar yig'indisiga aytiladi" Barry Elliot, Jamie Elliotlarning ta'kidlashlaricha: "...buxgalteriya hisobining shakli deganda turli xildagi hisob registrlarining uyg'unlashuvini, hisob yozuvlarini amalga oshirish usullari va uning izchilligini tushunish lozim". Boshqa mualliflar o'z ilmiy tadqiqot ishlarida buxgalteriya hisobining shakliga ta'rif berishda, hisob registrlaridan tashqari, sintetik va analitik hisob yuritishning o'zaro bog'liqligi yoki salnomaviy va muntazam yozuvlar haqida to'xtalib o'tishgan. Tarix nuqtayi nazaridan, buxgalteriya hisobining shakllari boshqaruv tizimida axborotni umumlashtirish va undan foydalanish uchun eng optimal variantni qidirib topish yoki yaratish maqsadida doimiy ravishda takomillashtirilib borilgan. Shuning uchun buxgalteriya hisobi shakli tushunchasining yangidan yangi yoki to'ldiruvchi ta'riflari paydo bo'lgan. S.Zinchenkning fikricha, hisoblash texnikasidan foydalanish "buxgalteriya hisobining shakli" tushunchasini siqib chiqarishi mumkin emas, chunki shaklsiz mazmun va mazmunsiz shakl bo'lishi mumkin emas. Ular buxgalteriya hisobini tashkil qiluvchi turlicha, lekin uzviy bog'langan (uslubiy, tashkiliy va texnik) jihatlarni ifodalaydi. "Mazmun" va "shakl" – dialektik tushunchalardir. Ularning yaxlitligi shunda o'z ifodasini topadiki, buxgalteriya hisobining ma'lum mazmuni ma'lum shaklga "aylanadi". "Mazmun shaklga keltirilgan, shakl esa mazmunga ega".

Raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish sharoitida avtomat boshqaruv tizimidan (ABT) foydalanish an'anaviy hisob registrlari majmuini qo'llash zaruratini istisno etmaydi, chunki hisob yuritish shakli – bu boshlang'ich hujjatlar va hisobotlar o'rtasida turuvchi vosita. Lekin avtomat boshqaruv tizimini qo'llash boshlang'ich ma'lumotlarni qayta ishlash, ularni sintetik va analitik hisobda aks ettirish, hisobotlarni taqdim etish usuli va shakllarini istisno etmaydi, balki ularni takomillashtiradi. Bu borada iqtisodchi olim Z.V.Kiryanovanning quyidagi fikrlarini keltirish o'rinni "...buxgalteriya hisobi shaklining talqini qanchalik o'zgarmasin, shakllarning o'zlari qanchalik bir butun holatga keltirilmasin, ularning mohiyati bitta, u qo'llaniladigan hisob yuritish texnika vositalarining xususiyatiga va ularni buxgalteriya hisobi xodimlarning mehnati bilan birlashtirish usullariga bog'liq emas". Axborotni qayta ishlash va taqdim etish usullari, elementlar tarkibi va bog'liqligi o'zgarmasdan qolmaydi. Ular ishlab chiqarishni tashkil etishning rivojlanishi, boshqaruv tuzilmasining takomillashuvi, avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimi (ABT) da EHMning (elektron hisoblash mashinalari) yangi avlodlarining qo'llanilishi, axborotni qayta ishlashni loyihalashtirish usullarining takomillashuviga qarab rivojlanadi va buxgalteriya hisobining yangi shakllari paydo bo'lishiga yoki mavjud hisob yuritish shakllarining takomillashuviga, yangilanishiga olib keladi. Hisob yuritishning avtomatlashtirilgan shakli ham o'zgarishsiz qolishi mumkin emas, chunki dasturlash rivojlanishining

hozirgi sharoitida ma'lumotlarni qayta ishlash va buxgalteriya hisobi shakllarini modifikatsiyalashning ko'plab variantlarini nazarda tutuvchi turli buxgalteriya hisobining dasturiy ta'minot mahsulotlari mavjud.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur maqolada g'allachilik klasterlari buxgalteriya hisobi shakllarini optimallashtirish bo'yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan. Tahlil jarayonida ilmiy abstraksiyalash, ekspert baholash, induksiya va deduksiya, taqqoslash, tizimli tahlil usullaridan foydalanilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Bugungi kunda buxgalteriya hisobi mazmunidagi o'zgarishlar uning rivojlanishini ustuvor tomoni hisoblanadi. Bu, bir tomondan, tadbirkorlik subyektlari o'rtasida tegishli mazmundagi buxgalteriya axborotini talab qiluvchi yangi xo'jalik aloqalari va iqtisodiy munosabatlarning rivojlanishi bilan, ikkinchi tomondan esa, tashkilotlar va ularning segmentlarini boshqarish uchun to'liq, tezkor hamda foydali axborotga bo'lgan ehtiyoj bilan bog'liqdir. Buxgalteriya hisobining ayrim shakllari (memorial order, kitob-order, soddalashtirilgan va h.k..) tez sur'atlar bilan o'zgarib borayotgan mazmunga mos kelmayapti va nafaqat keyingi rivojlanish, balki boshqaruv funksiyalari sifatida ushbu tizimning samarali faoliyat ko'rsatishi uchun ham to'siq bo'lmoqda. Shuning uchun buxgalteriya hisobining qulay va samarali shakllarini tanlash buxgalteriya hisobini rivojlantirishning eng muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

Xususan, g'allachilik klasterlarida buxgalteriya hisobini tashkil etishda, hisob yuritish siyosatini tanlashda buxgalteriya hisobi shaklining amaliy ahamiyatini yetarlicha baholamaslik axborot tizimidagi uzilishlarga olib kelish bilan birga hisob yuritish oldiga qo'yilgan vazifalarning hal etilishiga to'sqinlik qiladi. Natijada, hisob yuritishning bunday shakli samarasiz ishlashning davomiyligini ta'minlashga olib keladi. Buxgalteriya xodimlarining amaliy faoliyati sifatida buxgalteriya hisobini tartibga soluvchi qoidalar jumlasiga qonunlar, yo'riqnomalar me'yorlar, standart qoidalari, shuningdek, maxsus qoidalar, an'analar va hatto buxgalteriya faoliyatining odatlari ham kiradi. Ta'kidlash joizki, hamma iqtisodiy (reja, hisob, tartibga soluvchi) axborot ham buxgalteriya hisobining mazmunini tashkil qilmaydi, bundan tashqari, hamma axborot ham boshqaruv ehtiyojlari uchun foydalanilmaydi.

Fikrimizcha, buxgalteriya hisobining mazmuni, uning aks ettiriladigan moliyaviy xo'jalik faoliyatining haqiqatdagi ma'lumotlari vaqt va makonda bog'liqligi belgilarini ifodalovchi, subyektning xo'jalik jarayonlarini boshqarish uchun muayyan xususiyatlarga ega bo'lgan axborotlar yig'indisi sifatida ta'riflash mumkin. Ushbu axborot o'z ichki va tashqi foydalanuvchilarining ehtiyojlarini qondirishi kerak. Shuning uchun buxgalteriya hisobini uslubiy va tashkiliy jihatdan takomillashtirish asosida axborotga bo'lgan muayyan ehtiyojlarning tahlili yotishi kerak. Ichki va tashqi foydalanuvchilar (ayniqsa sarmoyadorlar, kreditorlar va soliq organlari) ning axborotga bo'lgan o'sib boruvchi ehtiyojlarini qondirish buxgalteriya hisobi funksiyalari va uning oldiga qo'yilgan vazifalar (strategik maqsad) ning bajarilishini talab qiladi. Faqat buxgalteriya hisobining barcha funksiyalari, texnologiyalari va mexanizmlarini rivojlantirish, ularni amalga oshirish yo'li bilan buxgalteriya hisobining oldiga qo'yilgan vazifalarni hal etish hamda uning maqsadini amalga oshirish orqali ichki va tashqi foydalanuvchilar tomonidan axborotdan samarali foydalanilishi mumkin.

Shundan kelib chiqqan holda, hisob yuritish tartibi, ma'lumotlarni qayta ishlash algoritmlari, buxgalteriya hisobi shakli va registrlari, axborotni taqdim etish usuli va shakllari, uni olish muddatlari belgilanishi (tanlanishi) mumkin, bu ko'p jihatdan hisob yuritishning tanlangan shakliga bog'liqdir. Fikrimizcha, buxgalteriya hisobining shakli – bu o'zaro bog'liq tarkibiy elementlar (registrlar, schyotlar) yig'indisi, boshlang'ich ma'lumotlarni qayta ishlash, ularni ro'yxatga olish va buxgalteriya hisobotiga aylantirish tartib-qoidalarining yig'indisi bilan aniqlanadigan xo'jalik faoliyati haqiqatdagi ma'lumotlari to'g'risidagi axborotni tashkil etish, ifodalash (aks ettirish), to'plash hamda boshqaruv uchun saqlash usulidir. Tadqiqot jarayonida biz hisob yuritish shakliga nisbatan qo'yiladigan asosiy talablarga quyidagilarni kiritish maqsadga muvofiq deb hisoblaymiz:

- hisob yuritish mazmunini tashkil etish;
- buxgalteriya hisobi tizimini progressiv rivojlantirish;
- izchillik va oqilonalik;
- xo'jalik yurituvchi subyektning xo'jalik jarayonlari to'g'risidagi zarur axborotni olish uchun buxgalteriya xizmatlari ishining tejamkorligi va sifatligi.

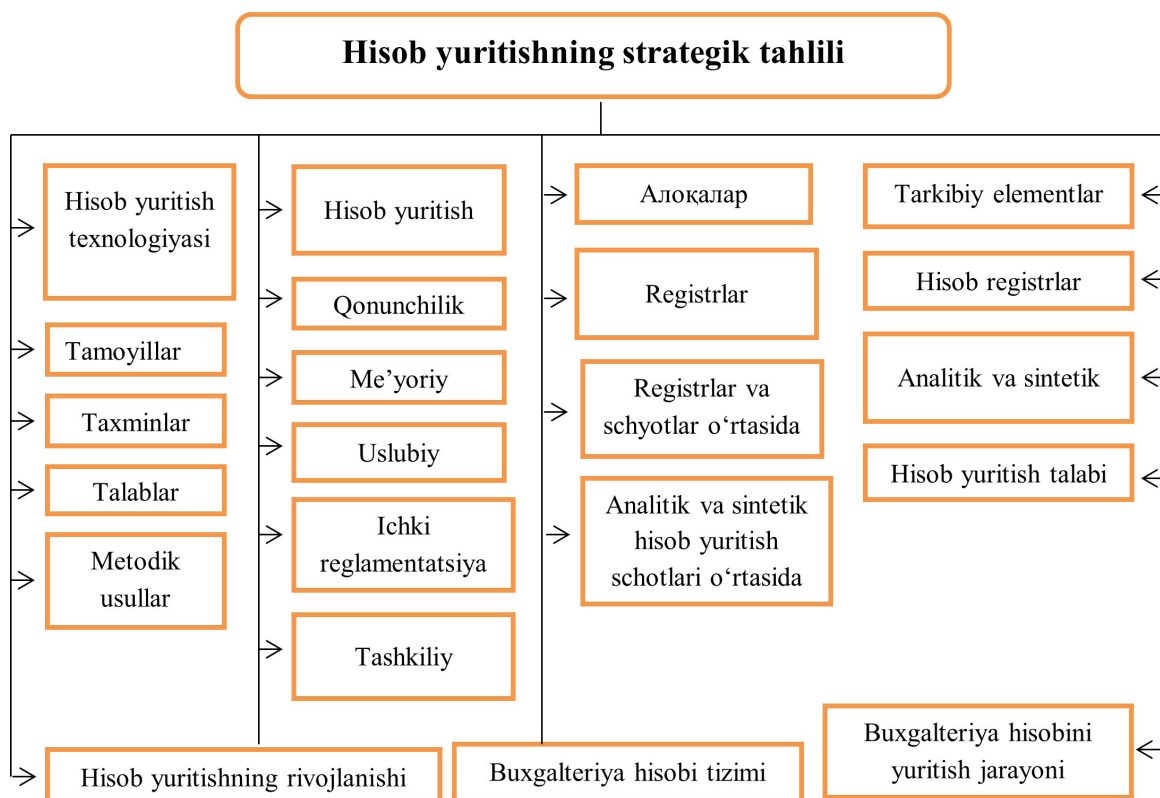
Buxgalteriya hisobining rivojlanishi jarayonida harakatlar izchilligi (rivojlanish texnologiyasi) va elementlarning o'zaro ta'siri (rivojlanish mexanizmi) usuli muhim rol o'ynaydi. Buxgalteriya hisobining shakli va mazmunini rivojlantirish jarayonlarida ushbu jihatlarni hisobga olish lozim. Hisob yuritish shakli uning mazmunidan ajralmas bo'lsa-da, lekin hisoblash texnikasi hamda hisob yuritish mazmuniy fragmentlarini shakllashtirish va modellashtirish metodologiyasi rivojlanishining hozirgi sharoitida u nisbiy mustaqillikka ega bo'lishi

mumkin. Bugungi kunda buxgalteriya hisobida belgilar, raqamlar, formulalar, modellarni tuzish va ularni o'zgartirishning aniq qoidalariga bo'ysungan bilimlarni shakllashtirish (modellash, dasturlash, sun'iy belgi yoki formula) usuli muvaffaqiyatli qo'llanilmoqda.

O'zgartirishlarning tezkorligi, ularni aniq matematik va mantiqiy qoidalarga bo'ysundirish imkoniyati, bilish vazifalarining shakl darajasida muvaffaqiyatli yechilishini ta'minlaydi va buxgalteriya hisobida avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimi (ABT) dan yanada keng foydalanish imkonini beradi. Shu bilan birga shakllashtirish teskari jarayon, belgi, formula va boshqa "formalizmni" talqin etish, ya'ni mazmuniga izoh berish bilan to'ldirilishi lozim. Aks holda amaliyotda ko'pincha buxgalteriya hisobi shakllarini zaiflashtirish, asossiz soddalashtirish yoki hisob yuritishni avtomatlashtirish uchun yagona metodologik yondashuvdan bebahra qolgan, hisob yuritishning oldida turgan vazifalarni, uning belgilangan funksiyalarini, asosiy tamoyillarini, unga nisbatan qo'yiladigan taxminlar va talablarni hisobga olmaydigan ko'p sonli dasturiy mahsulotlarni ishlab chiqish yo'li bilan ularni murakkablashtirish tendensiyasi namoyon bo'ladi.

Natijada, buxgalteriya hisobining shakli o'z mazmunini tashkil etish, ifodalash va uning mavjud bo'lishi vositalaridan birdan bir maqsadga aylanadi. Fikrimizcha, buxgalteriya hisobini takomillashtirishda buxgalteriya hisobining shakli va mazmunini rivojlantirishning dialektik yagonaligidan kelib chiqish maqsadga muvofiqdir (1-rasm). 1-rasmdan ko'rib turganimizdek, xo'jalik faoliyatining barcha turlarini boshqarish maqsadida G'allachilik klasterlarida buxgalteriya hisobini ular oldiga qo'yilgan vazifalarni hal etadigan va belgilangan asosiy funksiyalarni bajaradigan darajada loyihalashtirishni tashkil etish zarur. Tadqiqot natijasida olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatdiki, ushbu maqsadga buxgalteriya hisobining shakli va mazmunini rivojlantirishning yagonaligini, uning barcha bo'g'inlarining o'zaro hamkorligini ta'minlash yo'li bilan erishiladi. Buxgalteriya hisobining uslubiy asoslaridan foydalanish G'allachilik klasterlarida buxgalteriya hisobini yuritishni tashkil etishga nisbatan yalpi yondashuvni ta'minlaydi, aks holda umuman buxgalteriya hisobiga zarurat bo'lmaydi.

1-rasm: G'allachilik klasterlarida buxgalteriya hisobi tizimining asosiy unsurlari faoliyat ko'rsatishi konseptual modeli

Shuningdek, tadbirkorlik subyektlarining buxgalteriya hisobida buxgalteriya hisobi schyotlar rejasini qo'llash yoki qo'llamaslik masalasi ham bahs-munozaralarni keltirib chiqarmoqda. Mazkur muammo bo'yicha iqtisodiy adabiyotlarda qarama-qarshi fikrlar mavjud. Har bir muallif o'zi tomonidan modifikatsiyalangan buxgalteriya hisobi registrlarini va agrar tadbirkorlikda buxgalteriya hisobini yuritish amaliyotida qo'llash uchun uning tuzilishi shaklini taklif etgan. 1-rasmdan ko'rib turganimizdek, xo'jalik faoliyatining barcha turlarini boshqarish maqsadida G'allachilik klasterlarida buxgalteriya hisobini ular oldiga qo'yilgan vazifalarni hal etadigan va belgilangan asosiy funksiyalarni bajaradigan darajada loyihalashtirish va tashkil etish zarur.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tahlillar natijasida shunday xulosaga keldikki, hisob registrlari va buxgalteriya hisobining schyotlar tizimini hisob yuritishning turli shakllaridan, shu jumladan, soddalashtirilgan shaklidan optimal darajada, lekin zaruratga qarab foydalanish, shuningdek, G'allachilik klasterlarining hajmini, faoliyat va xo'jalik jarayonlarining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda soddalashtirilgan schyotlar rejasidan foydalanishlari mumkin. Bundan tashqari, mazkur xo'jalik subyekt xodimlarining buxgalteriya hisobi bo'yicha tayyorgarlik darajasini ham hisobga olish lozim.

Qishloq xo'jaligi mahsulotlarining bir yoki bir necha turlarini ishlab chiqarishga ixtisoslashgan g'allachilik klasterlarida buxgalteriya hisobining soddalashtirilgan shakli bo'yicha yuritishlari mumkin. Bunday hisob yuritishning asosini daromad va xarajatlarni hisobga olish kitoblarida "tan olish tamoyili" bo'yicha yuritish lozim. Bunda har bir xo'jalik yurituvchi subyekt buxgalteriya hisobini yuritish, uni tashkil etishda mustaqil hisob siyosatini ishlab chiqishlari va unda tanlangan shakllar, usullar hamda tamoyillar belgilab olinishi lozim.

Shunday qilib, yuqoridagi fikrlarni inobatga olib, g'allachilik klasterlari faoliyatida sodir bo'lgan xo'jalik jarayonlari buxgalteriya hisobining soddalashtirilgan shaklidan, shuningdek, tegishli hisob registrlarida va buxgalteriya hisobining ishchi schyotlar rejasida yuritilishi maqsadga muvofiq deb hisoblaymiz.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 11.09.2023-yildagi "O'zbekiston – 2030" strategiyasi to'g'risida"gi PF-158-sonli Farmoni.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 07.02.2017-yildagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi PF4947-sonli Farmoni.
3. Yuldashev S., & Ishturdiyev H. (2023). Qishloq xo'jalik korxonalarida xarajatlar hisobi va mahsulot tannarxini takomillashtirish masalalari.
4. Абдигалларович И. Х., & Юлдашев Ш. Х. (2024). ВОПРОСЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ УЧЕТА ЗАТРАТ И СТОИМОСТИ ПРОДУКЦИИ НА СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ. SO'NGI ILMIY TADQIQOTLAR NAZARIYASI, 7(1), 361-368.
5. Abdigapparovich I. X. (2024). QISHLOQ XO'JALIGIDA MASHINA-TRAKTOR PARKLARI XIZMATLARINING AHAMIYATI. WORLD OF SCIENCE, 7(2), 105-113.
6. Abdigapparovich I. X. (2024). QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARINI TAYYORLOV VA SOTISH XIZMATLARINI BOSHQARISH. JOURNAL OF INNOVATIONS IN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL RESEARCH, 7(2), 148–157.
7. Baxtiyorovna U. O. (2024). RAQAMLASHTIRISHNING TADBIRKORLIK VA KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHIGA TA'SIRINI BAHOLASH. JOURNAL OF INNOVATIONS IN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL RESEARCH, 7(2), 177–182.
8. Tashmurovich E. U. (2023). IMPROVEMENT ACCOUNTING OF PROCESS REALIZATION IN FARM ENTERPRISES. JOURNAL OF VETERINARY SCIENCE, 6(5), 20–28.
9. Эшмуратов У. Т. (2022). СОТІШ ВА РЕАЛІЗАЦІЯ ТУШУНЧАСИ, УЛАРНИНГ МАЗМУНИ ВА ТАЛҚИНИ. Current Issues of Bio Economics and Digitalization in the Sustainable Development of Regions (Germany), 861-867.
10. Ixtiyorovich Q. A., Shavkat o'g'li I. R., & Tashmurovich E. U. B. (2023). XARAJATLAR HISOBIDA QO'LLANILADIGAN ATAMALAR MOHIYATI TAHLILI VA ULARNI TIZIMLASHTIRISH. MASTERS, 1(1), 127–131.
11. Olimjanovna J. D., & Tashmurovich E. U. (2024). CONCEPT AND ACCOUNTING OF CAPITAL INVESTMENTS IN AGRICULTURAL CLUSTERS. JOURNAL OF INNOVATIONS IN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL RESEARCH, 7(3), 188–188.
12. ESHMURADOV U. T., & ALIKULOV A. I. (2014). IMPROVEMENT ACCOUNTING OF SALES AGRICULTURAL PRODUCTS ON FARM ENTERPRISES. SEA: Practical Application of Science, 2(3).
13. Baxodirovich T. J., & Ismatovich A. A. (2023). IMPROVING THE ACCOUNT OF FINANCIAL RESULTS ACCORDING TO INTERNATIONAL StandartS. MASTERS, 1(1), 138–143.
14. Rabbimovna R. U., Baxtiyorovna N. G., & Muxammadkulovna, Y. D. (2024). AGROKLASTERLARDA TOVAR-MODDIY QIYMATLIKLAR HISOBİ VA AUDITINI TAKOMILKASHTIRISH. WORLD OF SCIENCE, 7(3), 140–146.

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Alfraganus universiteti dotsenti, i.f.f.d. (PhD) Fayziyev Oybek Raximovichning umumiy tahriri ostida nashrga tayyorlandi.

O'zbek tili muharriri: Ulug'bek Eshmuradov

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Rus tili muharriri: Abdimo'min Alikulov, i.f.d., professor

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Bobur Ochilov

2024. Maxsus son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Topshirildi: 10.04.2024-yil. Nashrga ruxsat etildi: 19.04.2024-yil.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O‘zbekiston Respublikasi
Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro‘yxatdan
o‘tkazilgan.